

Damherten onterecht niet op H&H lijst.

Het plaatsen van damherten in de risicofactor F is volstrekt onjuist en overtrokken.

Er zijn geen gegevens bekend over verwonding van mensen door damherten.

De beschrijvingen over aanvallen en gevechten betreft de dieren onderling en dan in de verwilderde populatie.

Gehouden damherten zijn zeer hanteerbaar bij een juiste benadering. Indien er mogelijke gevaren zijn, is dit voor de houder zelf en niet door derden.

Juist de enige reserve naar de mens voorkomt aanvallen die we wel zien bij schapen en runderen die zich te veel identificeren met de verzorgen en dan een concurrentiestrijd aangaan.

Het plaatsen van edelherten in de risicofactor F is volstrekt onjuist en overtrokken

Er in de literatuur sprake van één dode door een hert. Er zijn verder geen gegevens bekend. Deze ene waarneming staat in schril contrast met de gewonden en doden door paarden en runderen en kan alleen maar uitgelegd worden als een aanwijzing hoe laag deze risicofactor is.

De houder van edelherten is zich er terdege van bewust in het oestruseizoen de bok niet op te winden door de hinden te separeren. Indien er enig risico zou zijn is dit voor de eigenaar en niet voor derden.

Voor beide soorten is hier spraken van een beoordeling op basis van risicobeleving maar niet door risicoanalyse.

Domesticatie bij Dam en Edelherten is een voortschrijdend proces.

Vanuit de verre historie blijken dieren de nabijheid van de mens op te zoeken. De nabijheid van de mens verzekerde hen van voedsel en bescherming tegen predatoren. Omgekeerd boden de dieren in de nabijheid van de mens een voordeel bij het alarmeren voor gevaar en het leveren van producten zoals vlees, vacht, eieren en melk.

Epigenetica, habituatie en selectie hebben geleid tot een domesticatieproces. Een reductie van het vluchtgedrag is daarmee genetisch vastgelegd evenals de verkleining van de "personal space".

Daarmee zijn veel dieren in grotere aantallen dicht bij de mens te houden.

Dit proces is dynamisch. Als we bij onze gedomesticeerde dieren niet voortdurend aandacht geven aan de habituatie, worden de dieren onhoudbaar. Omgekeerd als we de gewenning aan de mens te ver laten doorschieten levert dit een gevaar. Vooral mannelijke dieren die de

mens als hun gelijke beschouwen kunnen na hun jeugd in een competitiedrang erg gevaarlijk worden. Stieren, hengsten, rammes en reuen.

Zo worden herten al zeer lang gehouden door de mens en is er sprake van een voortschrijdend domesticatie proces. De houders van deze dieren weten dat een tijdige gewenning aan de mens belangrijk is en dat bij kennis van het diergedrag de kans op letsel zeer klein is en kleiner dan het letsel veroorzaakt door stieren van gedomesticeerde runderen. In het bronstseizoen van de edelhert is dit risico misschien hoger maar bij houders met kennis heel hanteerbaar.

Moderne veredelings technieken zoals kunstmatige inseminatie en embryotransplantatie versnellen in hoge mate dit proces. De selectie op gewenst gedrag en uiterlijk worden daarmee snel in gewenste richting veranderd in de populatie. Bij edelherten wordt op deze wijze de domesticatie versneld.

KI en embryotransplantatie is gebruikelijk in Nieuw-Zeeland bij herten. In Europa wordt deze techniek gebruikt in Groot-Brittannië, Frankrijk, Spanje, Slovaakije, ...

Er alleen al een 70 tal artikelen, die gaan over deze veredelings technieken op internet te vinden. Als voorbeeld 2 vermeld.

New developments reproductive technologies in deer

D.KBerg^aG.WAsher^b

Farmed deer: new domestic animals defined by controlled breeding

T J Fletcher ¹

Inmiddels zijn we al weer jaren verder. Daarom is het onjuist deze dieren uit te sluiten als productiedier in Nederland